

AUTORSKOPRÁVNA OCHRANA ARCHITEKTONICKÉHO DIELA

Architektonickým dielam poskytuje právnu ochranu zákon č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon), ktorý ho zaraďuje medzi autorské diela. V § 7 uvádza, že predmetom autorského práva je dielo literárne, umelecké dielo a vedecké dielo, ktoré je výsledkom vlastnej tvorivej duševnej činnosti autora. Ďalej demonštratívne uvádza, že je to najmä slovesné dielo, pričom slovesné dielo môže byť ústne podané, predvedené, najmä prejav a prednáška, divadelné dielo, hudobné a audiovizuálne dielo, maľba, fotografické dielo, architektonické dielo, predovšetkým dielo stavebnej architektúry a urbanizmu, dielo záhradnej a interiérovej architektúry a dielo stavebného dizajnu, dielo úžitkového umenia a kartografické dielo. Architektonickým dielom je podľa zákona najvšeobecnejšie architektonické zobrazenie tvorivej myšlienky autora, najmä grafické a plastické zobrazenie architektonického riešenia stavby alebo urbanistického usporiadania územia, ako aj dielo záhradnej, interiérovej a scénickej architektúry a dielo stavebného dizajnu.

Ochrana sa nevzťahuje na myšlienku, spôsob, systém, metódu, koncept, princípy, objav alebo informáciu, ktorá bola vyjadrená, opísaná, vysvetlená, znázornená alebo zahrnutá do diela. Taktiež nie je autorským zákonom chránený text právneho predpisu, rozhodnutie administratívnej a právnej povahy, verejná listina, úradný spis, slovenská technická norma, s ktorou je zhoda povinná vrátane ich prípravnej dokumentácie a slovenského prekladu, denné správy a prejavy prednesené pri prerokúvaní vecí verejných a ich preklad. Avšak na súborné vydanie týchto prejavov a na ich zaradenie do zborníka je potrebný súhlas toho, kto ich predniesol. To isté platí napr. pri vytvorení katalógu stavebných diel.

Za autorské dielo nemožno považovať ani výsledok práce reštaurátora umeleckých diel pretože tento, aj keď je výsledkom náročnej činnosti nevedie k vzniku nového umeleckého diela ale len k čo najvernejšiemu obnoveniu diela pôvodného, ktorého umeleckým poňatím je reštaurátor prísne viazaný.

Základným znakom diela je to, že je výsledkom tvorivej duševnej činnosti autora, ktoré je vyjadrené v objektívnej, t. j. zmyslami vnímateľnej podobe bez ohľadu na jeho podobu, obsah, kvalitu, účel alebo formu jeho vyjadrenia.

Aby sa určitý výsledok tvorivej duševnej činnosti ľudí mohol považovať za autorské dielo, je teda potrebné, aby boli naplnené jeho všetky charakteristické znaky, t. j. aby

- *dielo bolo literárne, vedecké, umelecké, architektonické a pod.*
- *bolo výsledkom tvorivej činnosti,*
- *bolo objektívne vnímateľné (vyjadrené v podobe vnímateľnej zmyslami).*

Za autorské dielo je možné považovať len také dielo, ktoré je výsledkom tvorivej duševnej činnosti. Výsledok tvorivej činnosti znamená, že dielo je prejavom individuality, osobnosti, autora, jeho tvorivej fantázie a tým je teda čo do počtu jedinečné. Z toho vyplýva, že predmetom autorského práva nemôže byť to, čo existuje bez ohľadu na tvorivú činnosť autora (napr. fakty), alebo to, čo je vopred do tej miery objektívne determinované, že pre autorskú tvorivú činnosť neostáva už dostatočný priestor, takže pri splnení určitých podmienok by mohli nezávisle na sebe k tomu istému výsledku dospieť dve rôzne osoby.

Tvorivosť je daná už samotným faktom vytvorenia diela nového, jedinečného, pričom na umeleckej hodnote alebo úrovni diela nezáleží. Autorské právo teda rovnako chráni dielo vysokej ako aj nízkej umeleckej hodnoty (autorskoprávne sú chránené aj tzv. „gýče“) a priznáva ich autorom rovnaké oprávnenia, pričom výška ich umeleckej úrovne sa odráža jedine vo výške autorskej odmeny.

Pre vznik autorského diela je potrebné, aby bolo toto dielo objektívne vyjadrené a to akýmkoľvek spôsobom tak, aby mohlo byť vnímané inými ľuďmi. Autorské právo teda nechráni samotnú predstavu architekta, projektanta, pokiaľ nie je táto predstava vyjadrená aspoň náčrtom,

alebo plánom, projektom či priamo trojrozmerným architektonickým dielom. Pričom tvorivá myšlienka môže byť daná aj vtedy, keď ešte nie je definitívna a úplne stvárnená. Nezáleží preto na tom, či autor sám považuje dielo za hotové, ale len na tom, či náčrt objektívne vyhovuje pojmovým znakom autorského diela.

Pod pojmom dielo architektonické ako predmet autorského práva bude potrebné chápať len také výtvyry, ktoré sú výsledkom tvorivej fantázie autora a sú objektívne vyjadrené špecifickými architektonickými prostriedkami tvorivej formy výtvarne umeleckej. Nemožno za architektonické dielo považovať také výsledky činnosti, kde prvok tvorivej činnosti absentuje, ako napr. statické výpočty, technické výpočty a vyslovene technické riešenia, technické vykonanie stavebných činností, ktoré sú zostavené z technických prvkov.

Ochrana sa poskytuje tvorivému spracovaniu myšlienky, ktorá je realizovaná vo forme umeleckej, literárnej alebo vedeckej. Týmto znakom sa odlišujú autorské diela od ostatných výsledkov duševnej tvorivej činnosti chránenými inými právami duševného vlastníctva, ako sú napr. technické riešenia (chránené patentmi a úžitkovými vzormi) vzhľad výrobkov (chránené priemyslovými vzormi) a iné. Niekedy môže nastať súbeh právnej ochrany rôznych práv duševného vlastníctva, ktoré nastali pri súvisiacej tvorivej činnosti (napr. výtvarné dielo a ochranná známka) a pod. Dôležitým znakom autorského diela je, že musí byť objektívne vnímateľné (vyjadrené v podobe vnímateľnej zmyslami).

Autorské právo vzniká autorovi v celom rozsahu už okamihom vytvorenia diela, teda tým okamihom, ako náhle je vyjadrené v objektívne vnímateľnej podobe. Pre vznik autorských oprávnení nie je potrebné splniť žiadne formálne podmienky: nie je potrebné napr. úradné potvrdenie o vzniku diela alebo prihlásiť dielo na ochranu a pod.

Podstata autorskoprávnej ochrany spočíva v tom, že autorovi vzniká vytvorením diela celý rad špecifických práv a to výhradné osobnostné práva a výhradné majetkové práva.

Medzi osobnostné práva autora patrí predovšetkým jeho právo na autorstvo, t. j. právo, aby ho uznávali za autora takéhoto diela, ako aj právo na nedotknuteľnosť diela, spočívajúce v tom, že nik nemôže na diele vykonať seba menšie zmeny bez súhlasu autora, ani ho nik nemôže používať takým spôsobom, ktorý by znižoval jeho hodnotu, rozhodnúť o zverejnení diela, alebo označiť ho pseudonymom a iné.

Medzi výhradné majetkové práva patrí udeľovať súhlas na každé použitie diela, verejné vystavenie diela, právo na odmenu. Majetkové práva trvajú počas autorovho života a 70 rokov po jeho smrti. Pri diele spoluautorov majetkové práva trvajú počas života posledného z autorov a 70 rokov po jeho smrti. Pri spoločnom diele majetkové práva trvajú 70 rokov po jeho zverejnení. A k bolo dielo označené menami autorov, ktorí dielo vytvorili, majetkové práva trvajú počas života posledného z autorov a 70 rokov po jeho smrti.

Z uvedeného výlučného oprávnenia autora vyplýva, že nik iný okrem autora nie je oprávnený dielo akýmkoľvek spôsobom použiť a preto keď chce dielo použiť iná osoba, môže tak urobiť len so súhlasom autora, ktorý autor udeľuje zmluvou. Použitím architektonického diela je jeho zhotovenie vo forme projektovej dokumentácie alebo územnoplánovacej dokumentácie, alebo vo forme zhotovenia stavby, záhrady, interiéru alebo scény. Na architektonické dielo a dielo úžitkového umenia sa však nevzťahuje výhradné právo autora dávať súhlas na verejné rozširovanie originálu diela alebo jeho rozmnoženiny predajom, nájmom, vypožičiavaním alebo akoukoľvek formou prevodu vlastníckych práv alebo práva držby. Autor má právo na autorskú korektúru svojho diela. V prípade architektonického diela je autorskou korektúrou dozor autora na zhotovení stavby.

Súčasťou autorského práva je aj majetkové právo autora na odmenu za použitie diela Túto odmenu je povinný autorovi resp. osobám, na ktoré toto právo prešlo, vyplatiť každý, kto jeho dielo použil, a to či už oprávnené na základe súhlasu autora, alebo aj neoprávnené, bez jeho súhlasu.